

IFAU – INSTITUTET FÖR
ARBETSMARKNADSPOLITISK
UTVÄRDERING

Värdet av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning

Erika Ekström

RAPPORT 2002:12

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Näringsdepartementet med säte i Uppsala. IFAU ska främja, stödja och genomföra: utvärdering av arbetsmarknadspolitiskt motiverade åtgärder, studier av arbetsmarknadens funktionssätt och utvärdering av effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet. Förutom forskning arbetar IFAU med att: sprida kunskap om institutets verksamhet genom publikationer, seminarier, kurser, workshops och konferenser; bygga upp ett bibliotek av svenska utvärderingsstudier; påverka datainsamling och göra data lättillgängliga för forskare runt om i landet.

IFAU delar även ut anslag till projekt som rör forskning inom dess verksamhetsområden. Det finns två fasta ansökningstillfällen per år: den 1 april och den 1 november. Eftersom forskarna vid IFAU till övervägande del är nationalekonomer, ser vi gärna att forskare från andra discipliner ansöker om anslag.

IFAU leds av en generaldirektör. Vid myndigheten finns en traditionell styrelse bestående av en ordförande, institutets chef och åtta andra ledamöter. Styrelsen har bl a som uppgift att besluta över beviljandet av externa anslag samt ge synpunkter på verksamheten. Till institutet är även referensgrupper knutna där arbetsgivar- och arbetstagsarsidan samt berörda departement och myndigheter finns representerade.

Postadress: Box 513, 751 20 Uppsala
Besöksadress: Kyrkogårdsgatan 6, Uppsala
Telefon: 018-471 70 70
Fax: 018-471 70 71
ifau@ifau.uu.se
www.ifau.se

IFAU har som policy att en uppsats, innan den publiceras i rapportserien, ska seminariebehandlas vid IFAU och minst ett annat akademiskt forum samt granskas av en extern och en intern disputerad forskare. Uppsatsen behöver dock inte ha genomgått sedvanlig granskning inför publicering i vetenskaplig tidskrift. Syftet med rapportserien är att ge den ekonomiska politiken och den ekonomisk-politiska diskussionen ett kunskapsunderlag.

Värdet av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning*

av

Erika Ekström*

2002-12-12

Sammanfattning

1991-års gymnasiereform där bl a tvååriga yrkesinriktade program blev treåriga slutfördes läsåret 1995/96. Reformen föregicks av en försöksverksamhet som pågick under tre läsår. Elever som sökte till gymnasieskolan 1990 och som bodde i en kommun med försöksverksamhet hade möjligheten att välja ett treårigt yrkesinriktat program istället för ett tvåårigt. I denna uppsats studeras effekten av hur individer som 1990 bodde i en kommun med försöksverksamhet påverkades av försöksverksamheten med avseende på tre utfall: antal år i gymnasieskolan, övergången till högskolan och graden av inaktivitet. Resultatet tyder på positiva effekter för antal år i gymnasieskolan för individer som 1990 bodde i en kommun med försöksverksamhet. En av de viktigaste förändringarna med den treåriga yrkesinriktade gymnasieutbildningen var att individerna fick allmän behörighet till högskolan. Ett tredje gymnasieår på ett yrkesinriktat program har dock inte haft en statistiskt signifikant effekt på sannolikheten att fortsätta till högre studier, i varje fall inte inom sex år efter avslutad gymnasieutbildning.

* Jag vill tacka Susanne Ackum Agell, Per-Anders Edin, Peter Fredriksson, Lisbeth Lundahl, Åsa Murray, Oskar Nordström Skans, Björn Öckert och seminariedeltagare vid IFAU för värdefulla kommentarer. Jag vill också tacka Thorbjörn Wall som tillhandahållit data från försöksverksamheten samt Kerstin Johansson för arbetslöshetsdata på kommunnivå.

* Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU), Box 513, 751 20 Uppsala, Telefon: 018 – 471 70 75, Telefax: 018 – 471 70 71, E-post: Erika.Ekstrom@ifau.uu.se.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Försöksverksamheten	4
2.1	Genomförandet av försöksverksamheten	4
2.2	Omfattningen av försöksverksamheten	5
3	Metod och data	7
3.1	Metod.....	7
3.2	Data.....	8
4	Resultat	11
4.1	Effekten av försöksverksamheten.....	11
4.2	Effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning.....	12
5	Avslutande kommentarer.....	14
	Referenser	16

1 Inledning

Yrkesutbildning har varit i fokus inom utbildningspolitiken i många europeiska länder under 1990-talet (se t ex Lasonen, 1996). 1991 tog man i Sverige beslut om en reformering av gymnasieskolan (Proposition 1990/91:85). Före reformen var de yrkesinriktade programmen tvååriga och innehöll en mix av generell utbildning och yrkesutbildning. De studieförberedande utbildningarna var huvudsakligen treåriga. I 1991-års gymnasiereform förlängdes bl a de tvååriga yrkesinriktade programmen med ett tredje år och fick ökat inslag av generell utbildning. Detta medförde också att individer från yrkesprogram fick allmän behörighet till högskolan.

Innan man beslutade om gymnasiereformen genomfördes en försöksverksamhet med treåriga yrkesinriktade program, med mer inslag av arbetsplatsförlagd utbildning. Försöksverksamheten pågick under läsåren 1988/89, 1989/90 och 1990/91.¹ Under försöksverksamhetens första läsår, d v s 1988/89, fanns det 6 000 intagningsplatser till de nya treåriga yrkesinriktade programmen. Under de båda sista försöksåren fanns det 10 000 respektive 11 000 intagningsplatser (SOU 1992:25). Försöksverksamheten omfattade därmed ca 11 procent av eleverna i yrkesinriktade program det första försöksåret, 17 procent det andra försöksåret och 21 procent det tredje försöksåret.

Försöksverksamheten och reformen har beskrivits i ett antal tidigare rapporter.² I föreliggande uppsats utnyttjas försöksverksamheten för att skatta värdet av det tredje yrkesinriktade gymnasieåret. Det finns två syften med denna uppsats som bygger på Ekström (2002). Det första syftet är att studera effekten av försöksverksamheten, d v s hur individer som bodde i en kommun med försöksverksamhet 1990 påverkades av försöket. Effekten av försöksverksamheten har analyserats med avseende på tre utfall: i) antal år (två eller tre) i gymnasieskolan (inklusive komvux), ii) övergången till högskolan och iii) graden av inaktivitet³. Det andra syftet är att mäta effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning. Här utnyttjas den slumpmässiga variationen i utbildning

¹ En försöksverksamhet med 500 intagningsplatser inleddes läsåret 1987/88 men detta försök kan inte jämföras med påföljande försöksverksamhet eftersom de tvååriga yrkesinriktade programmen endast förlängdes med en ettårig specialkurs, d v s ett försök som inte innefattade en utökad arbetsplatsförlagd utbildning.

² SOU 1989:90, 1989:106, 1990:75, 1992:25, SOU 1996:1, 1997:1, 1997:107, Skolverket (1999, 2000a, 2000b).

³ Med inaktivitetsgrad menas här att individen varken är sysselsatt eller deltar i högre utbildning.

som försöksverksamheten medförde. Effekten av ett tredje yrkesinriktat gymnasieår har analyserats med avseende på två utfall: i) övergången till högskolan och ii) graden av inaktivitet.

Uppsatsen disponeras på följande vis: Försöksverksamheten beskrivs i *avsnitt 2*. I *avsnitt 3* presenteras metod och data. Resultaten presenteras och diskuteras i *avsnitt 4* och avslutande kommentarer återfinns i *avsnitt 5*.

2 Försöksverksamheten

2.1 Genomförandet av försöksverksamheten⁴

Utbildningsdepartementet delegerade beslutanderätten och genomförandet av försöksverksamheten till Skolöverstyrelsen (SÖ)⁵. Skolhuvudmännen⁶ ansökte om att få delta i försöksverksamheten. Initiativet kom oftast från gymnasieskolorna efter att de hade träffat en överenskommelse med företagen i kommunen om deras möjligheter att ta emot elever för att ge eleverna den utökad arbetsplatsförlagda utbildningen som planerades inom försöksverksamheten. Skolhuvudmännen skickade ansökan till länskolnämnden som granskade denna. Med hänsyn till det underlag som länskolnämnden överlämnade, utsåg SÖ de kommuner som skulle ingå i försöksverksamheten. SÖ hade tre bedömningsgrunder: i) proportionalitet, ii) substitution och iii) arbetsplatsförlagd utbildning.

Proportionalitet innebar att antalet studieplatser inom varje yrkesinriktat program i försöksverksamheten proportionellt skulle motsvara antalet studieplatser inom det motsvarande tvååriga programmet. Exempelvis, om det tvååriga verkstadstekniska programmet hade fem procent av alla yrkesinriktade programs studieplatser skulle samma procenttal ges till det motsvarande treåriga industriprogrammet. Det bör nämnas att det gjordes undantag från denna bedömningsgrund.

Substitutionskriteriet innebar att varje klass i försöksverksamheten skulle ersätta en klass i det motsvarande tvååriga programmet. Även här gjordes det undantag. Exempelvis, om en kommun hade sex tvååriga verkstadstekniska

⁴ Informationen i detta avsnitt har hämtats från SOU 1989:106.

⁵ Skolöverstyrelsen ersattes 1991 av Skolverket.

⁶ Med skolhuvudmän avses här de politiska organ – framför allt skolstyrelsen och utbildningsnämnden, men även skolchefer, gymnasieskolor samt yrkesråd – som ansvarar för gymnasieskolan.

klasser, ersattes inte alla sex med det treåriga industriprogrammet. Detta medförde att eleverna kunde välja mellan ett tvåårigt och ett treårigt program med samma inriktning i samma skola.

Den tredje bedömningsgrunden var om företagen i kommunen kunde erbjuda eleverna en arbetsplatsförlagd utbildning (APU). Det var yrkesråden som undersökte om kommunen hade resurser att anordna APU och SÖ utgick från deras bedömning.

SÖ fick ansökningar från skolhuvudmän för fler studieplatser än vad som kunde erbjudas inom ramen för försöksverksamheten. Detta medförde att alla skolhuvudmän inte hade möjlighet att ingå i försöksverksamheten samt att omfattningen av deltagandet i de utvalda kommunerna också begränsades.

2.2 Omfattningen av försöksverksamheten

När försöksverksamheten inleddes läsåret 1988/89 fanns det 284 kommuner, men endast 193 av kommunerna erbjöd yrkesinriktad gymnasieutbildning. Under läsåret 1988/89, försöksverksamhetens första år, deltog 93 kommuner och 23 län i försöksverksamheten. Under försöksverksamhetens andra år, läsåret 1989/90, deltog 145 kommuner och alla Sveriges 24 län i försöksverksamheten. Endast fem kommuner av de 145 kommunerna erbjöd enbart treåriga yrkesinriktade gymnasieutbildningar, d v s 140 kommuner erbjöd både två- och treåriga yrkesinriktade gymnasieutbildningar (SOU 1990:75). Det sista försöksåret, läsåret 1990/91 deltog 147 kommuner i försöksverksamheten. Av de 195 kommuner som under läsåret 1990/91 erbjöd yrkesinriktad gymnasieutbildning deltog således 75,4 procent i försöksverksamheten. Se Ekström (2002) för detaljerad information om hur många kommuner som deltog i respektive län.

Som framgår av *Tabell 1* varierar intagningsplatserna inom försöksverksamheten mellan länen.⁷

⁷ Det hade varit intressantare att se spridningen av intagningsplatserna mellan kommunerna, men eftersom det inte finns någon tillgänglig statistik på kommunnivå presenteras istället spridningen på länsnivå.

Tabell 1 Intagningsplatser i försöksverksamheten per län och läsår

Län	1988/89		1989/90		1990/91	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Blekinge	210	3,4 %	256	2,6 %	240	2,2 %
Gotland			64	0,6 %	64	0,6 %
Gävleborg	380	6,1 %	460	4,7 %	452	4,1 %
Göteborgs och Bohus	464	7,4 %	632	6,4 %	698	6,3 %
Halland	108	1,7 %	140	1,4 %	156	1,4 %
Jämtland	176	2,8 %	244	2,5 %	260	2,3 %
Jönköping	110	1,8 %	266	2,7 %	266	2,4 %
Kalmar	46	0,7 %	92	0,9 %	122	1,1 %
Kopparberg	236	3,8 %	284	2,9 %	300	2,7 %
Kristianstad	322	5,2 %	360	3,7 %	360	3,2 %
Kronoberg	94	1,5 %	350	3,6 %	334	3,0 %
Malmöhus	260	4,2 %	478	4,9 %	526	4,7 %
Norrbottn	236	3,8 %	314	3,2 %	314	2,8 %
Skaraborg	46	0,7 %	364	3,7 %	434	3,9 %
Stockholm	522	8,4 %	888	9,0 %	892	8,0 %
Södermanland	266	4,3 %	306	3,1 %	322	2,9 %
Uppsala	48	0,8 %	232	2,4 %	220	2,0 %
Värmland	1 194	19,1 %	1 288	13,1 %	1 950	17,6 %
Västerbotten	224	3,6 %	608	6,2 %	828	7,5 %
Västernorrland	162	2,6 %	258	2,6 %	258	2,3 %
Västmanland	302	4,8 %	512	5,2 %	628	5,7 %
Älvsborg	198	3,2 %	324	3,3 %	324	2,9 %
Örebro	110	1,8 %	494	5,0 %	550	5,0 %
Östergötland	522	8,4 %	638	6,5 %	608	5,5 %
Totalt	6 236	100,0 %	9 852	100,0 %	11 106	100,0 %

Källa: SOU 1992:25

Värmland var det län med flest antal intagningsplatser i försöksverksamheten. Läsåret 1990/91 representerade Värmland ett fullskaleförsök, d v s alla skolor med yrkesinriktad gymnasieutbildning erbjöd endast treåriga yrkesinriktade program. Men tabellen visar också att de nya intagningsplatserna som tillkom under försöksperioden även gynnade andra län än Värmland.

3 Metod och data

3.1 Metod

Efter grundskolan väljer individer, om och i så fall, vad hon/han ska läsa på gymnasiet. Det är troligtvis så att individer som väljer olika utbildning skiljer sig åt i många avseenden, exempelvis vad det gäller intresse, motivation och studieförmåga. För att kunna utvärdera effekten av utbildning på de utfall man är intresserad av är det därför nödvändigt att kunna skilja på hur stor del av utfallet som orsakas av utbildningen och hur stor del som beror på andra skillnader mellan individerna. Problemet är att man vanligen saknar information om vilka skillnader som finns mellan individerna och att man därför inte kan urskilja den underliggande effekten av utbildning. Under 1980- och 1990-talen har olika statistiska metoder utvecklats för att hantera detta problem, se t ex Card (1999).

Ett tillvägagångssätt för att mäta underliggande effekter av utbildning är att använda så kallade *naturliga experiment*, dvs situationer där andra faktorer än individernas egna val påverkar hur mycket utbildning de får. Försöksverksamheten som föregick 1991-års gymnasiereform är ett exempel på ett naturligt experiment. I försöksverksamheten erbjöds eleverna att välja en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning som ett alternativ till den tvåårig yrkesinriktade gymnasieutbildningen. Anta att individen redan har bestämt sig för att gå vidare till en yrkesinriktad gymnasieutbildning.⁸ Individer som bodde i kommuner med försöksverksamhet kunde då välja treåriga yrkesinriktade gymnasieutbildningar – ibland som ett alternativ till tvååriga yrkesinriktade utbildningar inom samma inriktning, ibland som det enda tillgängliga yrkesinriktade utbildningen inom inriktningen. Individer som bodde i kommuner utan försöksverksamhet kunde dock endast välja bland tvååriga yrkesinriktade utbildningar. Man bör dock notera att individer kunde välja ett tvåårigt yrkesinriktat program i en närliggande kommun om detta program inte fanns i hemkommunen och vice versa.

För att utnyttja den slumpmässiga variationen i utbildning som försöksverksamheten medförde studeras de skillnader i utbildning som orsakats av vilken kommun individen bodde i 1990, dvs vid det tillfälle när individen valde gymnasieutbildning. Data delas således upp på individer som 1990 bodde i en kom-

⁸ Det treåriga yrkesinriktade alternativet kan också, på marginalen, påverka valet mellan ett yrkesinriktat och ett studieförberedande program, men jag bortser från effekterna av detta val i denna uppsats.

kommun med försöksverksamhet och individer som bodde i en kommun utan försöksverksamhet.⁹

Genom att delat upp data på detta sätt kan effekterna av försöksverksamheten studeras på tre utfall: i) antal år i gymnasieskolan, ii) övergången till högskolan och iii) graden av inaktivitet. Dessutom kan försöksverksamheten användas för att mäta effekten av utbildning, d v s effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning. Skattningen på effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning utförs i två steg. I det första steget har jag använt individ- och kommunspecifika variabler samt informationen om individen bodde i en kommun med eller utan försöksverksamhet 1990 för att skatta antal år i gymnasieskolan. I andra steget används de skattade värdena på antal år i gymnasieskolan samt individ- och kommunspecifika variabler för att beräkna effekten av det tredje gymnasieåret. Informationen om försöksverksamheten utnyttjas således endast i det första steget. Effekten av det tredje gymnasieåret studeras på två utfall: i) övergången till högskolan och ii) graden av inaktivitet.

3.2 Data

För att kunna studera ovanstående effekter med hjälp av det naturliga experimentet som försöksverksamheten gav upphov till, har registerdata från elevregistret, universitets- och högskoleregistret samt registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS) använts. Dessa data är från åren 1990–98. Därtill har data på arbetslöshet för åren 1990–98 och andelen högutbildade för året 1990 på kommunnivå använts. Dessutom har Skolverket tillhandahållit data över vilka kommuner som deltog i försöksverksamheten läsåret 1990/91.

Det är försöksverksamhetens sista år, läsåret 1990/91, som har använts för att studera effekterna på de olika utfallen. Det finns två anledningar till att detta läsår valts ut: i) försöksverksamheten hade pågått i två år vilket ökar sannolikheten att elever från grundskolan hade tillräcklig information om de treåriga yrkesinriktade försöksprogrammen och ii) i elevregistret finns det inte data på grundskolebetyg förrän för individer som lämnar grundskolan 1990.

Ett urval av individer skapades från data på individer födda 1974. De individer som påbörjade sin gymnasieutbildning 1990 bör normalt vara födda 1974. Urvalet skapades utifrån följande begränsningar: Individerna skulle ha avslutat grundskolan vid 16-års ålder 1990. Den andra begränsningen är att in-

⁹ Framöver kommer grupperna att benämnas kommun med försök och kommun utan försök.

dividerna ska ha slutfört ett treårigt yrkesinriktat program inom försöksverksamheten eller ett tvåårigt yrkesinriktat program inom det reguljära utbildningssystemet tre respektive två år senare, d v s 1993 respektive 1992. Detta beror på att det endast finns uppgifter om avslutad gymnasieutbildning i elevregistret.

Jämförelsegruppen består således av individer som påbörjade gymnasiet samtidigt som studiegruppen. En alternativ jämförelsegrupp är individer som avslutade sin gymnasieutbildning samtidigt som studiegruppen. Genom att jämföra studiegruppen med den första jämförelsegruppen tar jag hänsyn till att beslutstidpunkten för valet till gymnasieskolan är samma för studie- och jämförelsegrupp, d v s de konkurrerar om samma gymnasieplatser.

Data innehåller individer från alla yrkesinriktade program, men i analysen utesluts de yrkesprogram som inte har ett motsvarande program antingen inom försöksverksamheten eller inom det reguljära utbildningssystemet. Några individer tas bort p g a ofullständiga data. Efter alla begränsningar innehåller data 21 602 individer som 1990 bodde i en kommun med försök och 8 475 individer som 1990 bodde i en kommun utan försök. Av de individer som 1990 bodde i en kommun med försök avslutade 16 097 individer sin gymnasieutbildning 1992 medan 5 505 individer avslutade sin gymnasieutbildning 1993. Av de individer som 1990 bodde i en kommun utan försök avslutade 7 068 individer sin gymnasieutbildning 1992 medan 1 407 individer avslutade sin gymnasieutbildning 1993.

Tre utfallsvariabler studeras. Det första utfallet är antal år (två eller tre år) i gymnasieskolan (inklusive komvux). Det andra utfallsmåttet är övergången till högskolestudier. Det tredje utfallsmåttet är graden av inaktivitet, d v s om individen varken är sysselsatt eller deltar i högre utbildning under det observerade året.

Följande individspecifika variabler har använts i analysen: Genomsnittligt betyg från grundskolan 1990. Kön – antar värdet ett om kvinna, annars noll. Invandrare som får värdet ett om individen har ett registrerat invandrarår, annars noll och till sist används bostadens län för individen 1990. De kommunspecifika variablerna som har använts är arbetslöshet 1990 och andelen högutbildade 1990. Arbetslöshetsmåttet definieras här som antal individer som kan ta arbete direkt dividerat med antalet individer i arbetskraften. Eftergymnasial- och forskarutbildning utgör andelen högutbildade.

Tabell 2 presenterar deskriptiv statistik över utfallsvariablerna samt de individu- och kommunspecifika variablerna (med undantag av bostadens län för in-

dividen) som har använts i analysen. Sammansättningen av data förändras över perioden. Det är framför allt utfallsvariablerna som förändras, vilket hänger samman med hur dessa variabler har definierats. Således rapporteras deskriptiv statistik för de år som variablerna ändras.

Tabell 2 Deskriptiv statistik för variablerna i analysen

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
	Medel- värde	Medel- värde	Medel- värde	Medel- värde	Medel- värde	Medel- värde	Medel- värde
<i>Kommuner med försök</i>							
Utfallsvariabler							
Andel med tre år i gymnasieskolan		0.49	0.51	0.52			
Kumulativ andel i högskolestudier		0.03	0.05	0.08	0.10	0.12	0.14
Andel inaktiva	0.18	0.18	0.14	0.09	0.08	0.08	0.06
Bakgrundsvariabler							
Andel kvinnor	0.39						
Andel invandrare	0.04						
Genomsnittligt grundskolebetyg	2.92 (0.49)	2.93 (0.49)					
Andel i arbetslöshet 1990	0.019 (0.008)						
Andel högutbildade 1990	0.152 (0.050)	0.149 (0.049)					
Antal individer	16 097	21 584	21 564	21 533	21 478	21 414	21 323
<i>Kommuner utan försök</i>							
Utfallsvariabler							
Andel med tre år i gymnasieskolan		0.42	0.45	0.46			
Kumulativ andel i högskolestudier		0.03	0.05	0.07	0.09	0.11	0.12
Andel inaktiva	0.17	0.16	0.12	0.07	0.07	0.07	0.05
Bakgrundsvariabler							
Andel kvinnor	0.38	0.40					
Andel invandrare	0.03						
Genomsnittligt grundskolebetyg	2.92 (0.49)	2.94 (0.49)					
Andel i arbetslöshet 1990	0.014 (0.010)	0.015 (0.010)					
Andel högutbildade 1990	0.132 (0.054)	0.130 (0.053)					
Antal individer	7 068	8 467	8 449	8 433	8 418	8 385	8 347

Anmärkning: Standardavvikelse inom parentes.

Tabellen visar att individer, både från kommuner med försök och utan försök, kompletterar med ett tredje gymnasieår fram till 1995. Ett tredje gymnasieår är dock vanligare i kommuner med försök, eftersom dessa kommuner erbjöd en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning. För de två andra utfallsvariablerna är grupperna näst intill lika. De individspecifika variablerna är nästan samma i de båda grupperna. Endast de kommunspecifika variablerna skiljer sig åt mellan grupperna.

4 Resultat

4.1 Effekten av försöksverksamheten

I detta avsnitt presenteras effekten av försöksverksamheten, d v s effekten av att individen bodde i en kommun med försök 1990, med avseende på tre utfall: i) antal år i gymnasieskolan (inklusive komvux), ii) övergången till högskolan och iii) graden av inaktivitet. *Tabell 3* visar resultaten. Modellen har kontrollerats för de individ- och kommunspecifika karaktäristika som presenterades i *Tabell 2*.¹⁰

Tabell 3 Effekten av att individen 1990 bodde i en kommun med försök

Utfallsvariabel	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Tre år i gymnasieskolan	0.0364*** (0.0068)	0.0345*** (0.0069)	0.0330*** (0.0069)	0.0326*** (0.0069)	0.0311*** (0.0069)	0.0312*** (0.0069)
Övergång till högskolan	0.0046 (0.0024)	0.0031 (0.0030)	0.0058 (0.0035)	0.0048 (0.0040)	0.0068 (0.0043)	0.0087 (0.0046)
Graden av inaktivitet	0.0039 (0.0053)	0.0092 (0.0048)	0.0128*** (0.0039)	0.0110*** (0.0038)	0.0107*** (0.0038)	0.0101*** (0.0034)

Anmärkning: Standardfel inom parentes.

*** = signifikant på 1 %-nivån, ** = signifikant på 5 %-nivån.

¹⁰ Två alternativa specifikationer har också testats utöver den specifikation som presenteras här. I den första alternativa specifikationen inkluderar jag variabler för bostadens län vid tidpunkten för utfallet. I den andra alternativa specifikationen inkluderar jag arbetslösheten vid tidpunkten för utfallet till den första alternativa specifikationen. Resultaten från dessa specifikationer skiljer sig endast åt i några få avseenden från specifikationen som presenteras här. För kommentarer kring dessa skillnader se Ekström (2002).

Individer som 1990 bodde i en kommun med försök har högre sannolikhet att ha ett tredje gymnasieår än individer som bodde i en kommun utan försök. Effekten minskar över tiden, men endast marginellt. Att effekten minskar tyder på att individer med en tvåårig yrkesinriktad gymnasieutbildning och som 1990 bodde i en kommun utan försök kompletterar sin utbildning med ett tredje gymnasieår under perioden.

Ett av målen med de treåriga yrkesinriktade programmen var att ge allmän behörighet till högskolan. Individer som deltog i de treåriga försöksprogrammen skulle alltså uppnå allmän behörighet till högskolan. Således borde man förvänta sig en positiv effekt av försöksverksamheten med avseende på övergången till högskolestudier. Effekten är positiv, men är inte signifikant på femprocentnivån.

Som precis framgått skulle individen ha möjlighet att fortsätta till högre studier. Man kan således förvänta sig att inaktivitetsgraden skulle vara lägre för individer som 1990 bodde i en kommun med försök. Som framgår av *Tabell 3* är effekten signifikant positiv, d v s individer som 1990 bodde i en kommun med försök är i större utsträckning inaktiva än individer som 1990 bodde i en kommun utan försök. Kan valet av jämförelsegrupp ha betydelse för resultatet? En känslighetsanalys gjordes genom att använda individer med ett tvåårigt yrkesinriktat program som avslutade sin utbildning samtidigt som individerna med ett treårigt yrkesinriktat program, d v s alla individer lämnade gymnasieskolan 1993. Känslighetsanalysen utfördes för periodens sista år, 1998. Effekten av försöksverksamheten blir något mindre för ett tredje gymnasieår samt övergången till högskolan. Däremot blir effekten på inaktivitetsgraden noll men statistiskt insignifikant.

Skillnaden i resultaten kan möjligen förklaras av de förändringar som skedde i arbetslösheten mellan åren 1992 och 1993. En konjunkturnedgång kan indirekt påverka individernas inträde på arbetsmarknaden genom att t ex personalomsättningen minskar i arbetslivet. Att individerna inte kommer in på arbetsmarknaden direkt efter avslutad utbildning kan därmed få långsiktiga arbetslöshetseffekter (se t ex Gregg, 2001).

4.2 Effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning

I detta avsnitt presenteras effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning med avseende på två utfall: i) övergången till högskolan och ii) graden av inaktivitet.

En av de viktigaste förändringarna med den treåriga yrkesinriktade gymnasieutbildningen vara att individerna fick allmän behörighet till högskolan. En fråga som borde vara av allmänt intresse är därför om individer med en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning, i jämförelse med en tvåårig yrkesinriktad gymnasieutbildning, i större utsträckning fortsatte till högskolestudier. Sannolikheten att gå vidare till högskolestudier borde vara positiv för individer som deltog i ett treårigt yrkesinriktat program eftersom de uppnådde allmän behörighet till högskolan.

Att undersöka om ett tredje gymnasieår på ett yrkesinriktat program lett till minskad inaktivitet är intressant ur det perspektiv att individerna erbjöds en bredare och mer generell utbildning som dels skulle ge individen bättre anpassningsförmåga på arbetsmarknaden, dels öka möjligheten för fortsatta studier på högskolan. Således kan man förvänta sig en minskning av inaktiviteten för de individer som fick ett tredje gymnasieår. *Tabell 4* presenterar resultaten på effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning.

Tabell 4 Effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning

Utfallsvariabel	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Övergång till högskolan	0.1256 (0.0717)	0.0886 (0.0903)	0.1768 (0.1128)	0.1463 (0.1247)	0.2191 (0.1460)	0.2772 (0.1578)
Graden av inaktivitet	0.1080 (0.1453)	0.2662 (0.1478)	0.3880*** (0.1435)	0.3381** (0.1390)	0.3456** (0.1468)	0.3245** (0.1321)

Anmärkning: Standardfel inom parentes.

*** = signifikant på 1 %-nivån, ** = signifikant på 5 %-nivån.

Sannolikheten att fortsätta till högskolan inom sex år är ungefär 0,28 för individer med ett tredje gymnasieår på ett yrkesinriktat program och vars beteende har påverkats av att de 1990 bodde i en kommun med försök, men resultatet är inte statistiskt signifikant på femprocentnivån. En möjlig förklaring till resultatet är att individerna endast fick allmän behörighet till högskolan och därmed begränsades valet mellan de högskoleutbildningar som individerna kunde delta i.

Som framgår av resultatet i *Tabell 4* verkar dock det tredje gymnasieåret lett till ökad inaktivitet. En möjlig förklaring till detta resultat är att individer med en tvåårig yrkesinriktad gymnasieutbildning och som avslutade sin gymnasieutbildning 1992 hann etablera sig på arbetsmarknaden innan denna försvagades. Även här utfördes känslighetsanalysen med den andra jämförelsegruppen.

Här blir effekten av ett tredje gymnasieår nästan noll, men är inte statistiskt signifikant. Valet av jämförelsegrupp har således betydelse för effekten av ett tredje gymnasieår med avseende på graden av inaktivitet. Detta medför att man ska vara försiktig med att uttala sig om hur ett tredje gymnasieår på ett yrkesinriktat program påverkar individernas framtida inaktivitetsgrad.

5 Avslutande kommentarer

Försöksverksamheten som föregicks av 1991-års gymnasiereform har använts för att studera värdet av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning. Ett syfte med uppsatsen har varit att undersöka effekten av försöksverksamheten d v s hur individer som bodde i en kommun med försöksverksamhet 1990 påverkades av försöket med avseende på tre utfall: i) antal år i gymnasieskolan (inklusive komvux), ii) övergången till högskolan och iii) graden av inaktivitet¹¹. Det andra syftet har varit att studera effekten av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning med avseende på övergången till högskolan och graden av inaktivitet.

Ett väntat resultat är att individer som 1990 bodde i en kommun med försök har större sannolikhet att ha ett tredje gymnasieår på ett yrkesinriktat program. Effekten minskar emellertid över tiden, eftersom individer med en tvåårig yrkesutbildning har möjlighet att komplettera sin utbildning via komvux.

En av de viktigaste förändringarna med att utvidga de tvååriga yrkesinriktade gymnasieutbildningarna med ett tredje år var att underlätta övergången till högskolan för ungdomar med en yrkesinriktad gymnasieutbildning. Sannolikheten att fortsätta till högskolestudier är positiv för individer som 1990 bodde i en kommun med försöksverksamhet, men resultatet är inte statistiskt signifikant på femprocentsnivån. Inom sex år efter avslutad gymnasieutbildning är effekten av ett tredje gymnasieår på ett yrkesinriktat program ungefär 0,28, men resultatet är inte statistiskt signifikant på femprocentsnivån. En möjlig förklaring till resultatet är att det tredje gymnasieåret på ett yrkesinriktat program endast gav allmän behörighet till högskolan och detta bidrog till att individerna bara hade ett begränsat antal högskoleutbildningar att välja mellan.

¹¹ Med inaktivitetsgrad menas här att individen varken är sysselsatt eller deltar i högre utbildning.

Sannolikheten att vara inaktiv ökade för individer som har en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning och vars beteende har påverkats av att de 1990 bodde i en kommun med försöksverksamhet. Eftersom graden av inaktivitet förväntades minska gjordes en känslighetsanalys där en annan jämförelsegrupp, än den som presenteras i denna uppsats, användes. Resultatet förändrades från en statistiskt signifikant positiv effekt till att effekten nästan blev noll, dock statistiskt insignifikant. Således bör resultaten av inaktivitetsgraden, som presenteras i denna uppsats, tolkas med försiktighet.

Referenser

- Card, D (1999) The Causal Effect of Education on Earnings, i *Handbook of Labour Economics*, Red. O. Ashenfelter och D. Card, s. 1801–1863.
- Ekström, E (2002) “The value of a third year in upper secondary vocational education – Evidence from a piloting scheme, Working paper 2002:23, IFAU, Uppsala.
- Gregg, P (2001) ‘The impact of youth unemployment on adult unemployment in the NCDS’, *Economic Journal*, vol. 111, nr. 475, s. F626–F653.
- Lasonen, J. (1996) *Reforming upper secondary education in Europe*, The Leonardo da Vinci Project Post-16 Strategies, Pedagogiska forskningsinstitutet, Publikationsserie B 92. Jyväskylä universitet.
- Proposition 1990/91:85 *Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen*, Stockholm.
- Skolverket (1999) *Utvärdering av fem gymnasieprogram 1998*, rapport nr 163, Stockholm.
- Skolverket (2000a) *Utvärdering av fem gymnasieprogram 1999*, rapport nr 182, Stockholm.
- Skolverket (2000b) *Reformeringen av gymnasieskolan – en sammanfattande analys*, rapport nr 187, Stockholm.
- SOU 1989:90 *Utvärdering av försöksverksamhet med 3-årig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan första året*, UGY, Rapport 1, Stockholm.
- SOU 1989:106 *Sextusen platser och tiotusen platser för försök i gymnasieskolan Hur, var och varför?*, Stockholm.
- SOU 1990:75 *Utvärdering av försöksverksamheten med 3-årig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan*, UGY, Rapport 2, Stockholm.

SOU 1992:25 *Utvärdering av försöksverksamheten med 3-årig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan*, UGY, Slutrapport, Stockholm.

SOU 1996:1 *Den nya gymnasieskolan – Hur går det?*, Utbildningsdepartementet, Stockholm.

SOU 1997:1 *Den nya gymnasieskolan – Steg för steg*, Utbildningsdepartementet, Stockholm.

SOU 1997:107 *Den nya gymnasieskolan – Problem och möjligheter*, Utbildningsdepartementet, Stockholm.

IFAU:s publikationsserier – senast utgivna

Rapport

- 2002:1** Hemström Maria & Sara Martinson ”Att följa upp och utvärdera arbetsmarknadspolitiska program”
- 2002:2** Fröberg Daniela & Kristian Persson ”Genomförandet av aktivitetsgarantin”
- 2002:3** Ackum Agell Susanne, Anders Forslund, Maria Hemström, Oskar Nordström Skans, Caroline Runeson & Björn Öckert “Follow-up of EU’s recommendations on labour market policies”
- 2002:4** Åslund Olof & Caroline Runeson “Follow-up of EU’s recommendations for integrating immigrants into the labour market”
- 2002:5** Fredriksson Peter & Caroline Runeson “Follow-up of EU’s recommendations on the tax and benefit systems”
- 2002:6** Sundström Marianne & Caroline Runeson “Follow-up of EU’s recommendations on equal opportunities”
- 2002:7** Ericson Thomas ”Individuellt kompetenssparande: undanträngning eller komplement?”
- 2002:8** Calmfors Lars, Anders Forslund & Maria Hemström ”Vad vet vi om den svenska arbetsmarknadspolitikens sysselsättningseffekter?”
- 2002:9** Harkman Anders ”Vilka motiv styr deltagandet i arbetsmarknadspolitiska program?”
- 2002:10** Hallsten Lennart, Kerstin Isaksson & Helene Andersson ”Rinkeby Arbetscentrum – verksamhetsidéer, genomförande och sysselsättningseffekter av ett projekt för långtidsarbetslösa invandrare”
- 2002:11** Fröberg Daniela & Linus Lindqvist ”Deltagarna i aktivitetsgarantin”
- 2002:12** Ekström Erika ”Värdet av en treårig yrkesinriktad gymnasieutbildning”

Working Paper

- 2002:1** Blundell Richard & Costas Meghir ”Active labour market policy vs employment tax credits: lessons from recent UK reforms”
- 2002:2** Carneiro Pedro, Karsten T Hansen & James J Heckman “Removing the veil of ignorance in assessing the distributional impacts of social policies”
- 2002:3** Johansson Kerstin “Do labor market programs affect labor force participation?”
- 2002:4** Calmfors Lars, Anders Forslund & Maria Hemström “Does active labour market policy work? Lessons from the Swedish experiences”

- 2002:5** Sianesi Barbara “Differential effects of Swedish active labour market programmes for unemployed adults during the 1990s”
- 2002:6** Larsson Laura “Sick of being unemployed? Interactions between unemployment and sickness insurance in Sweden”
- 2002:7** Sacklén Hans “An evaluation of the Swedish trainee replacement schemes”
- 2002:8** Richardson Katarina & Gerard J van den Berg “The effect of vocational employment training on the individual transition rate from unemployment to work”
- 2002:9** Johansson Kerstin “Labor market programs, the discouraged-worker effect, and labor force participation”
- 2002:10** Carling Kenneth & Laura Larsson “Does early intervention help the unemployed youth?”
- 2002:11** Nordström Skans Oskar “Age effects in Swedish local labour markets”
- 2002:12** Agell Jonas & Helge Bennismarker “Wage policy and endogenous wage rigidity: a representative view from the inside”
- 2002:13** Johansson Per & Mårten Palme “Assessing the effect of public policy on worker absenteeism”
- 2002:14** Broström Göran, Per Johansson & Mårten Palme “Economic incentives and gender differences in work absence behavior”
- 2002:15** Andrén Thomas & Björn Gustafsson “Income effects from market training programs in Sweden during the 80’s and 90’s”
- 2002:16** Öckert Björn “Do university enrollment constraints affect education and earnings? ”
- 2002:17** Eriksson Stefan “Imperfect information, wage formation, and the employability of the unemployed”
- 2002:18** Skedinger Per “Minimum wages and employment in Swedish hotels and restaurants”
- 2002:19** Lindeboom Maarten, France Portrait & Gerard J. van den Berg “An econometric analysis of the mental-health effects of major events in the life of older individuals”
- 2002:20** Abbring Jaap H. & Gerard J. van den Berg “Dynamically assigned treatments: duration models, binary treatment models, and panel data models”
- 2002:21** Boone Jan, Peter Fredriksson, Bertil Holmlund & Jan van Ours “Optimal unemployment insurance with monitoring and sanctions”
- 2002:22** Ridder Geert & Gerard J. van den Berg “A cross-country comparison of labor market frictions”

2002:23 Ekström Erika “The value of a third year in upper secondary vocational education – Evidence from a piloting scheme”

Dissertation Series

2002:1 Larsson Laura “Evaluating social programs: active labor market policies and social insurance”

2002:2 Nordström Skans Oskar “Labour market effects of working time reductions and demographic changes”

2002:3 Sianesi Barbara “Essays on the evaluation of social programmes and educational qualifications”

2002:4 Eriksson Stefan “The persistence of unemployment: Does competition between employed and unemployed job applicants matter?”